

התעקשתי ואמרתי:
 — שמות־התואר המפורסמים שלך לא יפחידו אותי: בורגני, קונפורמיסטי, אַקְלֶקְטִי. יש לי מלוא הזכות לעצב עקרונות חדשים אם אלה הקיימים אינם משכנעים אותי.
 חשדנות ניבטה בעיניו, ואמר:
 — זאת, בתנאי שאתה יוצר ולא מגבב דברים.
 אמרתי בכעס:
 — כל תורות המשטרים נוצרות מתוך מגע ומשא.
 סעד כביר קרא את כתב־היד במשרדי, ותוך שעתיים או יותר סיים את הקריאה. נאנח ארוכות ואמר:
 — לא יעזור!
 המתנתי, מתוח. הוא חזר ומלמל כמדבר אל עצמו:
 — מין בשאינו מינו!
 שאלתי:
 — כלומר?
 ענה בעצבות:
 — גיכוב דברים... חלומות בהקיץ... דימיון... צירוף של דברים שאינם מצטרפים... שום דבר.
 — זוהי דעתך הסופית?
 — ולמה ציפית?
 — ציפיתי שתשתכנע בהשקפתי.
 — ואחר־כך?
 — נקים אירגון... קבוצה... מפלגה.
 צחק בקרירות ואמר:
 — חבל מאוד!
 רתחתי:
 — אתם משוללי רצון וזכות חשיבה!
 אמר במלוא הרצינות:
 — אתה יודע לפחות שאנחנו רציניים, ושנאנחנו חושפים את עצמנו לסכנות, ושנאנחנו מאמינים באדם.
 — אני מאמין באדם יותר ממך, ואינני מאמין שמי שמאמין באמת־ובתמים באדם יכול לדגול במשטר רודני. גם אני רציני, ומוכן לחשוף את עצמי לסכנות.
 — מה אתה מתכוון לעשות?
 — להקים אירגון או מפלגה.
 סעד כביר קם על רגליו ואמר באדישות:
 — עוד חזון למועד ומועד ומועד.

מערבית: ש"ס

תגובה אנטי גזענית

זה לא יעשה בדורנו — מי יעשה זאת אחר כך? זה חשוב, כמובן, לגבי כל הקהילות, ספרד כאשכנז. אני כותבת דברים אלה בתהיה כנה, וגם בדחילו ורחימו, מתוך חשש שעתה תודבק לי תווית מן התוויות. הריני מעידה בעצמי שאין לי שום עניין או יחס ערכי מיוחד ל'ספרדיות' או ל'אשכנזיות', וכי לדעתי הסקרנות לגבי שני התחומים היא החשובה, אך קשה להחריש נוכח מה שנדמה לי כי יש בו — אף שאיני מפקפקת כי מתוך כוונות נכונות — השמצה ופגיעה. מצער הדבר שכל יוזמה ומפעל, שאנשים לעתים מקדישים לו חיים ומלואם, פשוטו כמשמעו, ללא חשבון של תועלת ורווח אישי, מתפרש במונחים כה מיליטנטיים, תמיד כאילו נועד מלכתחילה ובמיד, מתוך אינטרס ציני, לנגח מישו אחר, תמיד כנציגה של איזו אסכולה שכולה מוקצה מחמת מיאוס, וזאת ללא עוררין, כגזענות וכיו"ב.

אפשר לחלוק, להעיר, להציע — אך למה לבחור בדרך הקלה, הפחות מחייבת, של הדבקת תוויות, למה לראות בנטע אך ורק דווקא את פרי הבאוש? כלום אין עצם הדבקת התוויות המסוכנת 'גזענות', על כל מה שמשמע ממנה, משחקת אכן לידי מגמות גזעניות, שכולנו חרדים מפניהן?

דינה קטן בן-ציון

בצלאל ואיני מוצאת שום זנב רמז לקנה־מידה־ערכי כלשהו. נהפוך הוא; יש שם לבטים רבים ביחס לגבוליה של ספרות יהודית (האם זה לגיטימי, לכנוס ולחקור ספרות יהודית?) והכרעה לדבוק במאפיין הלשוני לעניינו של הסקר, דהיינו לכנוס בו את יצירתם של יהודים שלשון התקשורת בקהילותיהם לא היתה יידיש, אלא לשונות אחרות, וזאת תוך מגמה מפורשת ומוצהרת בידי עורך הסקר שכך זה יהיה — ואני מצטטת — "חוליה אחת ממחקר מקיף של הספרות היהודית בכללה" (ע' 51). האם זהו קריטריון גזעני?

יתר על כן, בקריאה חוזרת במבוא נדמה לי, כי אפשר שעיקר חטאו של הסקר הוא בשמו האומלל, הנובע מן המנדט שניתן לפרויקט. גם אני איני אוהבת את שמו, ומרגישה הסתייגות ביחס לבלעדיות המנדט. אילו הורחב מעט התחום, כפי שהוגדר, דהיינו על פי הקריטריון הלשוני, והסקר היה יוצא בשם 'כתבי סופרים יהודים בלשונות יהודיות וזרות', עם הערה המצייתת שכך זה אינו כולל ספרות שנכתבה ביידיש וכי זו מטופלת בנפרד, וכמובן, אילו גם הכיל אינפורמציה מלאה, ללא הבדל מוצא עדתי, על כל הסופרים היהודים שכתבו באותה לשון, היה ודאי זוכה לקבלת פנים שהוא ראוי לה כסקר ביבליוגרפי חשוב ושלם. זוהי, לדעתי, מטרה שניתן להשיג, מבלי לפגוע במנדט, אלא להיפך. חשוב מפעל הכינוס. חשובה המחשבה המדריכה את היוזמה לכינוס. אם

יכאדם שעיסוקו בכתיבה מיטיב לדעת עד כמה קובע ה'איך' את ה'מה'; עד כמה אפקטיבי, משכנע ויעבור המסר, כשהוא עטור כותרת דראסטית, חד־משמעית ונכאבת, כמו 'גזענות'; עד כמה מילים בוטות, מלוהטות, ניסוח מיומן ומתוחכם, שאינו מותיר פירצה לספק קל שבקלים לגבי טיב התופעה ומשמעותה, נקלטות בנקל כדברי אלהים חיים וכאמת שאין עליה עוררין. ועד כמה שזה מסוכן. במילון אבן־שושן מוגדרת הגזענות כ"השקפה שעמי העולם נחלקים לגזעים מיוחדים, אחד 'גזע האדונים' ולגזעים אחרים, שהם נחותים", ואילו הלקסיקון ההיסטורי (אראלי־פראוור, מסדה 1965) מגדיר גזענות כ"השקפה המבקשת לבסס גישה מדינית או חברתית על קיומן של תכונות אמיניות או מדומות שהן מיוחדות לכל גזע, והמנסה למצוא לה הסבר מדעי, כביכול. הגזענות באה לשרת אינטרסים כלכליים ומדיניים, אך היא נטולת ערך מדעי, לא רק משום שהיא משרתת משפטים קדומים ידועים, אלא בעיקר בשל אי האפשרות הביולוגית לחקור את הגזע כשלעצמו. כל אדם הוא לא תוצאת התורשה בלבד אלא גם פרי הסביבה וגורמים רבים אחרים" (ע' 375). אני חוזרת ומעיינת במבוא שהקדים לסקר** יצחק

* בני ציפר, גזענות? עתון 77, גיליון 43
 ** יצחק בצלאל (עורך) כתבי סופרים יהודים ומזרחיים בלשונות יהודיות וזרות, תשמ"ב